

Pe vremuri credeam în liberul arbitru...

I Used to Believe in Free Will...

Violeta-Irina STRATAN¹

Rezumat: Considerat „o capodoperă profetică”, romanul „Cântecul profetului” de Paul Lynch – câștigător al Premiului Booker în 2023 - explorează prăbușirea unei democrații liberale și lupta unei femei pentru a-și salva familia în acest context. Eilish Stack, cercetătoare irlandeză și mamă a patru copii, privește neputincioasă cum lumea pe care o cunoștea dispare treptat în prăpastia tiraniei instaurate de un guvern autoritar, care preia puterea și limitează drastic drepturile cetățenești, arogându-și prerogative și puteri sporite pentru menținerea ordinii publice. După ce soțul său dispare în urma unui interogatoriu, iar fiul său cel mare se alătură rebelilor, Eilish se zbate între două opțiuni existențiale: lupta pentru a-și recupera soțul și fiul, sau fuga peste hotare pentru a-și salva copiii rămași lângă ea. Într-o primă etapă, ipoteza fugii în Canada, la sora sa, apare ca irealizabilă întrucât autoritățile îi resping cererea de reînnoire a pașapoartelor. Ulterior, în plin război civil, Eilish refuză fuga aranjată, pentru ca în final, după ce regimul autoritar îi ucide fiul mijlociu, să o accepte, conștientă că menirea ei este să-și ducă fiica și fiul cel mic „departe de întuneric”. Palpitantă saga despre reziliență și iubire, romanul lui Lynch poate fi asociat unor realități istorice și politice multiple, schițând concepte juridice precum: ordinea publică, starea de urgență, drepturile omului, protecția familiei. El este un memento despre caracterul repetitiv al istoriei și fragilitatea libertății. Ori o cheie de lectură originală a războiului - ca „divertisment”, a istoriei - ca „mărturie mută despre oamenii care n-au știut când să plece”, ori a sfârșitul lumii - ca „eveniment mereu local”, care poate veni „în țara ta”, în „orașul tău”, la „ușa casei tale”, rămânând pentru alții „doar un avertisment îndepărtat, o scurtă relatare la știri, un ecou al unor fapte intrate în folclor”. Analizând conceptele juridice transmise în cheie narativă de Paul Lynch, lucrarea mea își propune să sublinieze contribuția pe care un text literar poate să o aibă la înțelegerea acestora.

Cuvinte-cheie: stat de drept, stat polițienesc, drepturi și libertăți fundamentale, stare de urgență, război.

Abstract: Considered a „prophetic masterpiece”, Paul Lynch's novel *Prophet Song* - winner of the 2023 Booker Prize - explores the collapse of a liberal democracy and one woman's fight to save her family in this context. Eilish Stack, an Irish researcher and mother of four, watches helplessly as the world she knows gradually disappears into the abyss of a tyranny established by an authoritarian government. This new regime takes power and drastically restricts citizens' rights, claiming expanded authority to maintain public order.

¹ Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Drept, violeta.stratan@e-uvt.ro

After her husband disappears following an interrogation, and her eldest son joins the rebels, Eilish is torn between two existential choices: fight to get her husband and son back or flee abroad to save her three remaining children. At first, the idea of leaving the country for Canada to stay with her sister seems impossible as the authorities deny her application to renew their passports. Later, when the chaos of civil war sets in, Eilish refuses to accept an arranged escape. Finally, after the authoritarian regime kills her middle son, she accepts the plan, understanding that her only purpose is to lead her daughter and youngest son away from the darkness.

A thrilling saga of resilience and love, Lynch's novel can be connected to multiple historical and political realities, outlining legal concepts such as public order, a state of emergency, human rights, and family protection. The book can serve as a reminder of history's repetitive nature and the fragility of freedom. It also offers an original lens through which to view war – which it calls „entertainment” – or history, which it defines as „a silent testament to the people who didn't know when to leave”. The end of the world is described as a „local event,” one that can come „to your country,” „your city,” „your doorstep,” while for others it remains „just a distant warning, a brief news report, an echo of facts that have entered folklore”. By analysing the legal concepts conveyed narratively by Paul Lynch, this paper aims to highlight the contribution that a literary text can make to their understanding.

Keywords: Rule of Law, police state, fundamental rights and freedoms, state of emergency, war.

1. Introducere

„Pe vremuri credeam în liberul arbitru” este afirmația unui personaj secundar al cărții lui Paul Lynch, din paginile de final ale acesteia. De ce am ales-o drept titlu al acestui articol? Pentru a stârni curiozitatea eventualilor cititori, pentru puterea ei sugestivă în privința concluziei pe care ar anticipa-o, pentru frumusețea conceptului de liber arbitru și, mai ales, pentru vocația sa de *mise en abyme*. Propoziția face parte dintr-o poveste schițată astfel: „soțul meu s-a dus la magazin și nu s-a mai întors, nu l-am mai văzut niciodată, fratele meu, vărul meu primar, cu soția lui și copiii, au dispărut cu toții. (...) Știi, ni s-au oferit vize pentru Australia și le-am refuzat, soțul meu a zis nu, pur și simplu, a zis că nu puteam pleca în acel moment și probabil că avea dreptate, dar oricum, de unde să fi știut, de unde să fi știut vreunul dintre noi ce-o să se întâmple (...) vreau să spun că nu ți-ai fi imaginat așa ceva în vecii vecilor, tot ce avea să se întâmple, eu nu i-am înțeles niciodată pe cei care au plecat, cum să plece așa, pur și simplu, să lase totul în urmă, toată viața aia, traiul ăla, noi n-am putut în ruptul capului să facem așa ceva atunci și cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mi se pare că oricum nici n-am fi putut face nimic, adică, de fapt, n-am avut niciodată loc de-ntors, cum să plecăm atunci, cu vizele, când aveam atâtea obligații, atâtea responsabilități, iar când lucrurile s-au împuțit, chiar n-am mai avut spațiu de manevră, dar probabil ce încerc să spun e că dacă m-ai fi întrebat înainte de toate astea, ți-aș fi spus că sunt liberă ca păsările cerului, dar acum nu mai sunt atât de sigură, acum nu mai înțeleg cum să ai liber arbitru când ești prins în asemenea monstruoasă, (...) acum mi-e clar că ceea ce luam

drept libertate nu era decât zbulcium și că n-a fost niciodată vorba de libertate”². În cele câteva rânduri care descriu o frântură din viața sa, acest personaj secundar rezumă povestea personajului principal și, totodată, pe cea a tuturor personajelor, imagineare sau reale, care au trăit „monstruoziități” similare și au simțit că nu mai au posibilitatea de a acționa în conformitate cu dorințele și interesele lor, în afara oricărei constrângeri fizice sau psihice. Altfel spus, că nu se mai bucură de libertate.

2. Context

„Monstruoziitatea” la care se referă pasajul citat își face simțită prezența încă din primele pagini ale cărții, se insinuează printre rânduri sub forma metaforei și personificării încă din noaptea când în casa familiei Stack din Dublin își fac apariția doi inspeciori ai poliției secrete irlandeze – *Garda National Services Bureau* (GNSB). După plecarea acestora, stăpâna casei – Eilish Stack, cercetător de profesie și mamă a patru copii - are senzația că ceva fără formă dar perceptibil, venit din întunericul grădinii, a intrat în casă. În aceeași noapte, după ce soțul său ajunge acasă de la serviciu, Eilish îl îndeamnă soțul să le telefoneze inspecioilor care îl căutaseră, ca să le demonstreze că nu are nimic de ascuns, îngrijorată fiind de zvonurile potrivit cărora de câteva luni se întâmplau lucruri ciudate. Din acea noapte, Eilish va asista neputincioasă căderea țării sale în prăpastia tiraniei instaurate de un guvern autoritar, la transformarea lumii „de iubire și devotament” care fusese cândva Irlanda într-o „lume de teroare”. Preluând puterea politică, noul guvern limitează drastic drepturile cetățenești, arogându-și treptat prerogative și puteri sporite pentru menținerea ordinii publice, ca reacție la o pretinsă criză permanentă cu care se confruntă statul.

Transformarea fostului stat de drept într-un stat polițienesc, culminând cu izbucnirea unui război civil între autorități și opozanții regimului, este redată prin prisma încercărilor disperate ale lui Eilish de a-și ține familia laolaltă în această lume nouă, care pare a-i fi potrivnică. După ce soțul său, Larry, secretar general adjunct al Sindicatului Profesorilor din Irlanda, este arestat cu ocazia participării la un marș de protest democratic și apoi dispare fără urmă și fără posibilitatea de a fi contactat de familie ori avocat, iar Mark, fiul său cel mare, se alătură rebelilor care luptă împotriva noului regim, femeia se zbate între două opțiuni existențiale: să rămână în țară, pentru a încerca să-și recupereze soțul și fiul, sau să fugă peste hotare, pentru a-și salva copii rămași lângă ea. Într-o primă etapă, ipoteza plecării în Canada, pentru a-și petrece vacanța la sora sa, care locuia acolo, este irealizabilă, întrucât autoritățile resping cererile de reînnoire a pașapoartelor membrilor familiei, invocând legislația din starea de urgență, care ar fi impus necesitatea parcurgerii unor verificări de securitate și de fond anterior eliberării actelor de călătorie. Desigur, Eilish bănuiește adevăratul motiv din spatele acestui refuz nejustificat, dar nu are curajul să înfrunte sistemul, pentru a nu înrăutăți situația lui Larry, pe care încă spera să îl revadă cândva. Ulterior, când haosul războiului civil se insta-

² Paul Lynch, *Cântecul profetului*, trad. Iulia Gorzo, București, Humanitas Fiction 2025, pp. 287-288

lează în țară, alege să respingă soluția unei fugi peste hotare, aranjată pe bani de sora sa, pentru ca la final, după ce fiul său mijlociu Bailey este torturat și ucis, să o accepte, ca ultimă și disperată soluție de a-și salva copiii rămași în viață – fiica adolescentă Molly și băiețelul Ben, care abia învăța să meargă.

3. Subtext

Povestea tragică a familiei Stack se dezvăluie cititorului la timpul prezent, într-un crescendo narativ și stilistic în care vorbirea directă și cea indirectă se amestecă, scriitorul renunțând la spații între alineate, liniute de dialog ori ghilimele. Senzația de claustrofobie indusă de firul epic este astfel accentuată, conturând din ce în ce mai sugestiv conceptele juridice înșirate pe acesta. Transpunerea lor în plan narativ poate fi privită ca o veritabilă lecție de drept, cu valoare ilustrativă superioară celor cuprinse în cursurile de specialitate tocmai prin prisma faptului că încălcările pe care le descriu – flagrante și repetate – ating drepturile și libertățile fundamentale ale unor personaje cu care cititorul se poate ușor identifica afectiv.

Larry dă curs invitației inspectorilor GNSB și se prezintă la sediul acestei poliții secrete, pe care o înființase Alianța Națională, partidul câștigător în alegeri, imediat după preluarea puterii. Este informat de interlocutorii săi că legea privind starea de urgență, intrată în vigoare în acel an, „ca reacție la criza permanentă cu care se confruntă statul³”, le acordă prerogative și puteri sporite pentru menținerea ordinii publice. În acest context, după ce este acuzat că pare a se comporta ca o persoană „care incită la ură împotriva statului, care seamănă zăzanie și agitație⁴” – liderul sindical este somat să își facă un examen de conștiință și chiar să dovedească faptul că acțiunile sale nu constituie acte de sabotaj.

Pentru juriști, primele noțiuni la care face trimitere episodul schițat mai sus sunt starea de urgență și ordinea publică – cea dintâi invocată drept justificare a prerogativelor exorbitante acordate celei din urmă. Starea de urgență - definită ca ansamblul de măsuri excepționale de natură politică, economică și de ordine publică care se instituie în cazul existenței unor pericole grave actuale sau iminente privind securitatea națională ori funcționarea democrației constituționale⁵ - poate justifica anumite derogări de la obligația statelor de a respecta drepturile și libertățile fundamentale, dar numai în măsura în care situația o impune și cu condiția respectării obligațiilor care decurg din dreptul internațional⁶. Nicio derogare nu este permisă, însă în privința dreptului la viață, a interzicerii torturii și sclaviei ori a respectării principiului *nulla poena sine lege*. Ordinea publică – „una din cele mai absconse categorii ale dreptului⁷” – nu se bucură de o definiție legală, dar este, în

³ *Idem*, p. 18.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Art. 3 din OUG nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, publicată în Monitorul Oficial nr. 22 din 21 ianuarie 1999

⁶ Art. 15 din CEDO, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_rom

⁷ Cristian Clipa, *Fundamentele ideologice ale dreptului administrativ, Vol. II, Tomul 2, Specificitățile*, ediția a II-a, consolidată, București, Hamangiu, 2024, p. 896.

general, intim legată de stat și tradițional subsumată tripticului valoric siguranță/securitate – liniște – sănătate/salubritate publică. Aceste valori sociale clasice trebuie să fie apărate cu concursul exercitării prerogativelor de putere publică – în special a celor care țin de reglementare, autorizare, control și sancționare – dar în sîajul unor repere ideologice precum echitatea, demnitatea, pluralismul politic și libera dezvoltare a personalității umane⁸. Repere asociate democrațiilor liberale și „statului de drept, cu tot cortegiul său de drepturi și libertăți fundamentale, pe care înțelege să le garanteze, îndeosebi sub aspectul efectivității exercițiului lor”⁹. Nucleul statului de drept cuprinde ideea de limitare a puterii, prin triplul joc al protecției libertăților individuale, al supunerii față de națiune și al acordării unui domeniu restrâns de competențe, tocmai pentru a evita ca aceasta să devină opresivă¹⁰.

Vizita liderului sindical la poliție este ilustrativă pentru dezechilibrul dintre întinderea și exorbitanța prerogativelor GNSB, ca autoritate publică statală, și efectivitatea exercițiului drepturilor și libertăților particularilor – în cazul de față profesorul Larry Stack. Și pentru diferența fundamentală dintre statul de drept - Irlanda de dinainte de schimbarea de guvernământ imaginată în roman - și statul polițienesc - Irlanda în configurația impusă de noul regim politic. Diferență pe care un celebru constituționalist francez o rezuma astfel: „[a]semenea statului de drept, statul polițienesc acordă un loc important dreptului: dar acesta este un drept pur instrumental, pe care administrația îl domină total, fără a fi ținută să respecte normele superioare care i s-ar impune; servind la a impune obligații administrațiilor, fără a fi, în schimb, sursă de constrângere pentru administrație, el este expresia și chintesența întregii autorități administrative”¹¹. Într-un stat polițienesc nu există nici veritabilă limită juridică a acțiunii puterii, nici reală protecție a cetățenilor contra acesteia. La fel de atașat supremației legii, statul de drept o proclamă atât ca fundament și cadru, cât și ca limită a acțiunii administrației, supunerea acesteia față de drept fiind obligatoriu garantată de existența unui control jurisdicțional asupra actelor administrației. Altfel spus, normele juridice abilitază administrația să acționeze determinând totodată mijloacele pe care le poate utiliza, astfel încât administrația să nu poată impune nimic care să nu fie explicit prevăzut de ele iar administrații să le poată invoca în fața unei jurisdicții, pentru a obține anularea, reformarea sau ne-aplicarea actelor administrative care le-ar fi încălcat¹². Legea privind starea de urgență, invocată de unul dintre inspecitori ca temei al prerogativelor exorbitante ale autorității din care face parte, servește intereselor administrației, de a impune populației constrângeri tot mai drastice, nu și intereselor cetățenilor, a căror libertate și protecție sunt reduse la neant. Soarta familiei Stack stă mărturie în acest sens.

⁸ *Idem*, pp. 888 și urm.

⁹ *Idem*, p. 905.

¹⁰ Jacques Chevallier, *Statul de drept*, trad. Diana Dănișor, București, Universul Juridic, Craiova: Universitaria, 2021, pp. 52-53.

¹¹ *Idem*, p. 16.

¹² *Idem*, p. 17.

Gravitatea acuzațiilor ce i se aduc liderului sindical, fără a-i fi prezentată vreo dovadă în acest sens, este evident disproporționată în raport cu faptele sale, aliniate exercitării unui un drept constituțional, în speță libertatea de întrunire și asociere, și îndeplinirii datoriei de reprezentant al profesorilor – *de plano* îndreptățiți să-și negocieze condiții mai bune de muncă și să desfășoare acțiuni sindicale pașnice. Invitația pe care i-o adresează imperativ inspectorii GNSB – de a dovedi că faptele sale nu constituie acte de sabotaj – poartă cititorul pe tărâmul unui drept alt fundamental - cel la un proces echitabil – fără de care preeminența dreptului într-o societate democratică nu poate să existe¹³. Nu e nevoie de studii de specialitate pentru a intui că prezumția de nevinovăție se înscrie în conținutul acestui drept; în virtutea ei, orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa este stabilită de către o instanță independentă și imparțială, instituită prin lege. Or, în episodul de la sediul GNSB, inspectorii sunt cei care-l acuză pe Larry fără temei, sau cu un temei care șchioapătă sever în ochii cititorului, iar despre probe rigurose și contradictoriu administrate nici nu poate fi vorba de vreme ce însăși formularea acestora începe cu „păreți să...”. De altfel, replica învinutului este semnificativă în acest sens: „asta nu e o acuzație, n-are niciun sens, răstălmăciți o chestie, o luați și faceți altceva din ea, asta arată de parc-ați fi scris-o dumneavoastră”¹⁴. Prin extensie, și garanția procedurală a sarcinii probei este încălcată, autoritățile polițienești cerând suspectului să facă dovada nevinovăției sale, înainte de a furniza măcar o singură probă care să le susțină acuzațiile, contrar doctrinei *actori incumbit (onus) probatio*. Mai amintesc aici că, în sistemul juridic românesc, sabotajul – ca infracțiune contra securității statului, constând în fapta funcționarului care în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu, cu știință, nu îndeplinește un act ori îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o perturbare deosebit de gravă a activității unei organizații (socialiste) ori o pagubă importantă economiei naționale¹⁵ – a fost dezincriminat după căderea regimului comunist, în considerarea numeroaselor abuzuri comise prin interpretarea nepermis de extensivă a textului legal. Fără a intra în detalii cu privire la incriminarea sabotajului în legislația penală irlandeză, am dorit să subliniez ideea că un text legal care păcătuiește prin neîndeplinirea cerințelor de claritate, precizie și previzibilitate riscă să genereze abuzuri din partea autorităților chemate să îl pună în aplicare, mai ales în regimurile politice autoritare. Cum o face și în povestea pe care încercăm să o deslușim împreună.

Consacrată pentru prima dată în Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului, prezumția de nevinovăție a fost menită, de-a lungul vremii, să combată arestările abuzive și folosirea torturii, să echilibreze raporturile între stat și individ, să protejeze echitatea procesuală și să salvgardeze valorile fundamentale

¹³ Frederic Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Iași, Polirom, 2006, p. 249.

¹⁴ P. Lynch, *op. cit.*, p. 18.

¹⁵ Art. 164 coroborat cu art. 248 din Codul penal de la 1968, <https://legislatie.just.ro>

lezate prin condamnări nelegale¹⁶. Din 1789 încoace, chiar și înainte de formularea explicită a principiului azi general recunoscut în lumea liberă, „orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale. Dacă se consideră indispensabil să fie arestat, orice severitate care n-ar fi necesară pentru a se asigura de persoana sa, trebuie să fie în mod riguros reprimată prin lege”¹⁷. Or, numeroase secvențe narative din roman descriu arestări efectuate de autorități cu competențe numai de ele știute, care încalcă flagrant standardul proporționalității. Eilish „află” de arestarea lui Larry de la știri: „vede polițiști cu bastoane bătându-i pe protestatarii deveniți niște forme chircite (...), în timp ce o imagine cu un profesor târât de bărbați în civil spre o mașină fără însemne e difuzată în buclă”¹⁸. Severitatea măsurilor de reprimare a protestului sindical e în vădită disproporție cu caracterul pașnic al acestuia, la fel cum nejustificată și brutală apare și arestarea profesorului împins cu forța în mașina fără însemne – deci fără răspundere – prezentată ostentativ pe ecrane în scop de intimidare. În capitolul al treilea, o altă demonstrație, la care participau oameni îmbrăcați în alb, cerând pașnic încetarea stării de urgență și eliberarea deținuților politici, este zdrobită în toiul nopții, scena semănând izbitor cu cea a înăbușirii protestului sindical: „au arestat mii de oameni, i-au urcat la grămadă în autobuze (...) în zorii zilei (...) forțele de ordine intraseră în demonstrație cu grenade de diversiune, gaze lacrimogene și bastoane, protestatarii rezistaseră în ploaie, la lumina lămpilor cu sodiu, până când se deschisese focul cu muniție adevărată (...) oameni siliți să urce în autobuze, un bărbat zăcând lat pe stradă până când e târât de brațe de doi polițiști”¹⁹.

Interferența brutală a autorităților în exercițiul efectiv al drepturilor subiective și intereselor legitime ale lui Larry – sindicale dar nu numai – transpare (și) dintr-un dialog în care Eilish îi împărtășește tatălui său temerile provocate de intruziunea inspectorilor poliției secrete în viața lor: „Larry are niște probleme la sindicat, guvernul nu vrea ca Sindicatul Profesorilor să intre în grevă, l-au convocat și l-au cam amenințat (...) l-au săltat pe organizatorul local pentru Leinster, nu tu telefon, nu tu avocat, omul e în arest, sindicatul face mare tam-tam dar GNSB tace”²⁰. Replica bătrânului oferă o plastică definiție a manipulării: „Suntem amândoi oameni de știință, Eilish, ținem de o tradiție, dar tradiția nu e altceva decât acel lucru asupra căruia putem conveni cu toții – oamenii de știință, profesorii, instituțiile, iar dacă proprietarii instituțiilor se schimbă, atunci se pot schimba și proprietarii adevărurilor, se poate modifica structura credinței, convenția, asta fac ei acum..., e chiar foarte simplu, Alianța Națională încearcă să schimbe ceea ce tu și cu mine numim realitate, s-o tulbure ca pe apă, dacă spui că un lucru e altceva și o spui de suficiente ori, atunci așa trebuie să fie, iar dacă o repeți întruna, lumea o ia

¹⁶ V. Pușcașu, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, pp. 11-14; v. și N. C. Pavlovici, *Prezumția de nevinovăție – Scurt istoric. Definiție și terminologie*, www.juridice.ro

¹⁷ Art. 9 din Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului.

¹⁸ P. Lynch, *op. cit.*, pp. 36-37.

¹⁹ *Idem*, p. 95.

²⁰ *Idem*, pp. 26-27.

de bună, asta-i o idee veche, desigur, chiar nu e nimic nou, doar că se întâmplă sub ochii tăi, și nu într-o carte”²¹. Lectura pasajului nu dezvăluie doar ușurința cu care opinia publică poate fi influențată, ci aduce în prim plan un concept juridic insolubil legat de ordinea publică: acela de interes general, interes public ori bine comun. Identificabil în textul citat sub numele de „tradiție” ori „convenție”, binele comun se întrezărește prin prisma adaptabilității sale la realitățile politice, economice, sociale, tehnice și de mentalitate, caracterizante pentru o comunitate, la un moment dat²². Realități care se schimbă în funcție de voința celor aflați la putere, „proprietarii instituțiilor”, influențând modul în care acest interes este gestionat, prin limitarea ori extinderea, după caz, a prerogativelor de putere publică, în favoarea ori în detrimentul intereselor particularilor.

În Irlanda guvernată de Alianța Națională, devine din ce în ce mai clară tendința de limitare a mai multor drepturi și libertăți fundamentale. La început, când Larry nu fusese încă „hăpăit” de statul căpcăun - cum avea să descrie Eilish situația mai târziu - cei doi credeau cu tărie în drepturile lor fundamentale: „Nu poți aresta pur și simplu oamenii, așa fără să le dai un temei legal, lucrurile astea sunt reglementate (...) Larry, câte drepturi constituționale ne pot suspenda cu prerogativele astea din starea de urgență? Nu știu, nu chiar așa de multe, nu în felul ăsta, puterea de a aresta e încă supusă legii sub toate formele ei, dar ce înseamnă legea dacă se întâmplă asemenea lucruri...?”²³. Răspunsul lui Larry pune sub un mare semn de întrebare (retorică sau nu) funcționalitatea serviciului public al justiției, al cărui portret e tot mai umbrat cu fiecare secvență narativă.

Chiar și după ce e arestat, Eilish are curajul să-i susțină cauza în fața soției unui inspector de poliție, pe care o roagă să o ajute să-și salveze soțul arestat pe nedrept, conștientă fiind că șansele de a o convinge sunt aproape inexistente. „Doamnă Stamp, soțul meu e un om ca toți ceilalți, tată, profesor, sindicalist, ar trebui să fie acasă, cu copiii lui. Ochii înguști o măsoară, după care doamna Stamp își umezește buzele și bălmăjește ceva spre fereastră. Scuzați, spune Eilish, ce-ați zis? Doamna Stamp se răsucesce spre ea, rânjind disprețuitor. Un gunoi, asta ești, îi spune, cu sindicalistul tău cu tot, vii în casa mea și-mi insulti bărbatul, un om decorat, care a dedicat acestui stat douăzeci și cinci de ani de viață, ia ascultă, cum-ziceai-că-te-cheamă, soțul tău a ajuns unde este pentru că e un instigator, un agitator împotriva statului, într-o vreme când țara asta e în mare pericol, voi ăștia n-aveți habar ce se întâmplă în lumea largă, ce vine peste noi, o să ne distrugeți pe toți, în momente din astea națiunea noastră ar trebui să fie unită, dar în toată țara sunt revolte civile și ăștia de teapa voastră trebuie puși cu botul pe labe, ieși din casa mea în clipa asta”²⁴.

Dialogul dintre cele două femei îmi pare semnificativ din mai multe puncte de vedere. În primul rând, din perspectivă sociologică, sugerează clivajul social între susținătorii guvernului și opozanții lor, ura din cuvintele soției polițistului nu

²¹ *Idem*, p. 27.

²² C. Clipa, *op. cit.*, 2024, p. 859.

²³ P. Lynch, *op. cit.*, pp. 23-24.

²⁴ *Idem*, pp. 67-68.

lasă loc de dubiu. În al doilea rând, justificarea închiderii lui Larry coincide cu termenii folosiți de inspectorii GNSB, sugerând extraordinara putere de propagandă a autorităților, de manipulare a opiniei publice. Nu doar soția inspectorului Stamp cade în plasa manipulării, cum era probabil de așteptat, ci și concetățeni ori vecini din Dublin, convinși de regim că semeni de-ai lor le sunt nu doar dușmani de temut, ci și trădători de țară. Urmărind să transforme statul la a cărui cârmă erau dintr-unul democratic într-unul polițienesc, politicienii Alianței Naționale, sprijiniți de autoritățile aservite lor, încep recrutările pentru armată în rândul tinerilor de vârsta lui Mark. Apoi, pentru a contracara exodul în masă al tinerilor peste hotare, tribunalele militare îi condamnă, prin sentințe pronunțate în absență, pentru refugiul de a executa stagiul militar și emit mandate de arestare pe numele lor, în eventualitatea că fugarii ar fi prinși. Iar presa publică „o pagină întreagă de reclamă plătită de stat, cu emblema harpei în partea de sus a paginii, e un anunț public, o listă tipărită mărunt, cu sute de nume și adrese ale persoanelor care s-au sustras de la serviciul militar²⁵”. În acest context, trei bărbați încearcă să intre, într-o noapte, în casa familiei Stack dar, nereușind să spargă ușa de la intrare, vandalizează mașina parcată în curte și locuința, scriind de mai multe ori cu spray roșu pe caroseria autoturismului cu parbrizul în țandări, pe pereți și pe ferestre, cuvântul „trădător”, cu litere mari de tipar. Dimineăta, un singur vecin se arată preocupat de soarta lui Eilish și a copiilor, ceilalți prefăcându-se că nu au auzit și văzut nimic prin ferestrele și ușile închise ale caselor lor, la care atârna steagul național, probabil în semn de solidaritate cu noul regim. Eilish înțelege, cu această ocazie, că „vor fi judecați în comunitate, ceilalți văzuseră ce se întâmplase cu o noapte în urmă, dar nu vor spune un cuvânt²⁶”. Și mai înțelege că cei „judecați și însemnați cu vopsea sângerie ca dușmani ai statului” nu mai merită să beneficieze de servicii publice în ochii autorităților prestatoare, dat fiind că, în pofida repetatelor apeluri la poliție, forțele de ordine nu și-au făcut apariția la domiciliul său, pentru a-i apăra de vandali și a le proteja proprietatea, așa cum ar fi fost normal într-o atare situație.

Definite ca activități asigurate sau asumate de o persoană juridică de drept public ori de o autoritate publică, în vederea satisfacerii unui interes general, serviciile publice sunt organizate și funcționează în conformitate cu trei principii clasice – egalitatea, continuitatea și adaptabilitatea – asigurând coeziunea societății și solidaritatea socială²⁷. Or, egalitatea principială a particularilor în relațiile cu orice serviciu public – corolar al principiului egalității în fața legii – este clar ignorată de autorități în contextul actelor de vandalism descrise anterior. Forțele de poliție, care ar fi trebuit să asigure și să mențină ordinea și liniștea publică, eșuează în furnizarea acestui serviciu public esențial, lipsa lor de reacție echivalând cu o discriminare la adresa membrilor familiei Stack, cărora aleg să nu le acorde cuvenita protecție. De altfel, numeroase secvențe narative conturează încălcarea altor principii de bază ale serviciului public, mai ales după instalarea războiului

²⁵ *Idem*, p. 122.

²⁶ *Idem*, p. 139.

²⁷ C. Clipa, *op. cit.*, p. 733.

civil: continuitatea serviciului public de învățământ lasă de dorit în contextul în care „guvernul a emis mai multe decrete noi, toate școlile și universitățile au fost închise începând din acel moment, cetățenii au ordin să rămână acasă, putând ieși doar ca să cumpere mâncare, sau medicamente, sau să îngrijească bătrânii sau bolnavii”²⁸. Defectuos funcționează și serviciile publice de salubritate ori de alimentare cu apă în zonele urbane devenite - în haosul luptelor dintre rebeli și forțele armate – *no man’s land*: punând un sac de gunoi pe capacul pubelei, Eilish „se uită dintr-o parte în alta a străzii, pubelele negre n-au mai fost golite de trei săptămâni”²⁹; de asemenea, stând la coadă la mașina cu apă, întrucât furnizarea acesteia fusese întreruptă, realizează că nu poate duce „suficientă apă acasă doar în sticlele astea de plastic”³⁰.

Revenind la dialogul dintre Eilish și doamna Stamp – al cărei nume, care în limba engleză înseamnă *stampilă, timbru*, nu poate fi ales decât pentru a sugera ușurința cu care personajul pune altora etichete – replica tăioasă a celei din urmă acționează ca sabia lui Damocles în subconștientul celei dintâi, inducându-i un coșmar pe care îl redau aici tocmai pentru uriașa coincidență cu realitatea cotidiană care l-a generat: „cineva a intrat în cameră (...) E inspectorul John Stamp (...). Cum ați intrat? întrebă ea în șoaptă, toate ușile sunt încuiate, n-aveți dreptul să intrați în casa asta. Vocea zâmbește în întineric. N-am dreptul să intru în casa asta. Nu. Dar asta e doar părerea dumneavoastră. Nu e o părere, e un fapt legal. Un fapt. Da. E un stat de drept, nu ne puteți încălca astfel drepturile. Un stat de drept. Așa am zis. Rostiți cuvântul asta, drepturi, de parcă ați înțelege cuvântul drepturi, arătați-mi și mie drepturile născute odată cu omul, arătați-mi pe ce tablă sunt scrise, unde a decretat natura chestia asta. (...) Vă dați om de știință, și totuși credeți în drepturi care nu există, drepturile la care vă referiți nu pot fi verificate, sunt o ficțiune decretată de stat, statul decide ce crede și nu crede în funcție de nevoile sale, sunt sigur că înțelegeți asta”³¹. Dialogul dintre protagoniștii terifiantului vis, de această dată, sugerează că interesul public e decis de stat, în funcție de nevoile sale. Dar pune sub un mare semn de întrebare însăși existența drepturilor naturale ale omului și capacitatea statului de drept – în care Eilish se încăpățânează să creadă chiar și în subconștient – de a le (mai) proteja efectiv atunci când majoritatea populației renunță să mai lupte pentru ele. Totodată, poate deschide o interesantă paranteză istorică asupra relației contradictorii dintre stat și drept, ecou al viziunilor filosofilor germani care au teoretizat auto-limitarea statului de drept, amintind că pentru Kant, „singurul drept veritabil este cel natural, ideea de drept precedând experiența politică și trimitând la o ordine juridică fondată *a priori* pe Rațiune și plasată în serviciul libertății”³², iar pentru Fichte și Hegel nu exista decât drept statal, dreptul natural confundându-se cu legile pozitive ale statului.

²⁸ P. Lynch, *op. cit.*, p. 176.

²⁹ P. Lynch, *op. cit.*, p. 162.

³⁰ *Idem*, p. 196.

³¹ P. Lynch, *op. cit.*, pp. 68-69.

³² J. Chevallier, *op. cit.*, p. 18.

De-a lungul istoriei, din zorii *Rechtsstaat*-ului imaginat de teoreticienii săi și până în prezentul libertăților fundamentale consacrate în numeroase constituții și convenții, și integrate în sistemul valorilor juridice și morale ale comunității internaționale, tabloul unei societăți atât de opace precum cea schițată de Paul Lynch se înscrie în categoria celor greu de privit, fie ele reale sau imaginare. La fel de greu pe cât le e personajelor cărții, și probabil cititorilor ei, să înțeleagă cum unei persoane arestate i se poate refuza accesul la un avocat și poate fi ținută în detenție fără să existe un proces și fără ca familia să primească vreo veste de la ea, ori de ce „*habeas corpus*”³³ nu se mai aplică în starea de urgență națională, practic statul are puteri speciale și a redus la tăcere justiția³⁴ (în condițiile în care povestea abundă de indicii care sugerează că legislația din starea de urgență „e doar un pretext pentru a acapara puterea”³⁵), și mai ales „de ce li se dă voie să facă ce vor, de ce nu le-a strigat nimeni stop”³⁶, în ciuda faptului că măsurile derogatorii de la tradiționalele convenții pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale sunt vădit incompatibile cu obligațiile statale care derivă din dreptul internațional.

În categoria instrumentelor menite să asigure protecție puterii politice și doctrinei oficiale în statele autoritariste sau totalitariste, cenzura și propaganda - dușmani clasici ai libertății de exprimare - sunt, la prima vedere, principalii vectori ai opacității adevăratelor scopuri și mijloace de acțiune ale guvernanților. Prezența gradual în mai toate capitolele romanului, acești vectori ei pot constitui un răspuns la întrebările retorice de mai sus. La început, cititorul află, prin intermediul lui Eilish, că Alianța Națională „mai nou saltă oameni de peste tot (...) l-au luat pe ziaristul Philip Brophy, un jurnalist (...) la știrile altor țări s-a vorbit la greu, dar la noi nicio vorbă, mai nou controlează redacțiile de știri, deși rețelele sociale dau în clocot”³⁷, apoi că în firma unde lucrează Eilish „circulă zvonuri despre restructurare, despre concedieri în etape (...) că în locul [directorului administrativ demis] a fost numit Paul Felsner. Acesta vine în fața lor (...) gesticulează hieratic, vorbind nu pe limba firmei, ci în dialectul secret al partidului, despre o epocă de schimbare și reformă, o evoluție a spiritului național, o guvernare care duce la dezvoltare”³⁸. Cu alte cuvinte, pe axa narațiunii, la început a fost cenzura, apoi intimidarea și propaganda. Mai târziu, Molly îi semnalează mamei sale existența unor mesaje virale care „circulă de la un telefon la altul, un mesaj de la un prieten al unui prieten apropiat spune că băieții vor fi eliberați curând, alt mesaj spune că băieții au fost eliberați de câteva zile și sunt cu familiile lor, protestul e o

³³ Drept care garantează libertatea individuală și protejează împotriva arestării arbitrare, permițând arestatului să ceară prin avocatul său să compară în fața unui magistrat care urmează să decidă asupra legalității arestării (DEX).

³⁴ P. Lynch, *op. cit.*, p. 45.

³⁵ *Idem*, p. 35.

³⁶ *Idem*, p. 42.

³⁷ *Idem*, pp. 41-42.

³⁸ *Idem*, p. 74.

conspirație, un complot pentru a face statul de rușine”³⁹, altfel spus ne oferă o mostră de ocultare și distorsionare a adevărului. Ulterior, știri prezintă „imagini de la o blocadă din Cork, torentul negru al jandarmilor, răpăiala în staccato de gloanțe adevărate trase pe deasupra capetelor protestatarilor. Un student e doborât de un glonț și imaginile circulă la știrile internaționale, prăbușirea pixelată a corpului în ralanti, în timp ce gazele lacrimogene îl înghit, trupul urcat într-o mașină care dispare cu viteză pe o stradă lăaturalnică”⁴⁰; e indiciul că autoritățile nu mai încearcă să-și ascundă adevărata față, ci urmăresc să-și intimideze eventualii opozanți. Mai târziu, sub presiunea presei internaționale, guvernul va pretinde că se luptă cu teroriștii. Așteptând la coadă la o măcelărie, Eilish înțelege diferența dintre modul de abordare a evenimentelor în presa locală și cel din mass-media străină, analizând vorbele unui bărbat care-și lovește palma cu un ziar împăturit în timp ce discută cu o femeie în vârstă - că „rebelii ăia nenorociți nu mai au scăpare (...) o să-i scoatem din vizuină ca pe șobolani, ce urmează acum e decisiv – în paralel cu ceea ce auzise la BBC, „cum insurecția e tot mai puternică în toată țara, rebelii au câștigat teren în sud”⁴¹. În cele din urmă, știrile naționale anunță un nou decret care interzice interzise ascultarea sau lectura oricăror organe de presă străine și anunță blocarea canalelor de știri din străinătate, precum și faptul că internetul nu va mai funcționa. Fără doar și poate, pasajele citate anterior dau măsura limitării libertății de exprimare sub fictiva guvernare autoritară din Irlanda și a propagandei prin care e manipulată opinia publică, explicând, într-o oarecare măsură, inerția societății civile și lipsa de reacție a comunității internaționale. Astfel, devine evident că propaganda fără cenzură ar fi imposibilă, și că succesul acțiunii de influențare a opiniilor și atitudinilor depinde așezarea unor bariere între un anumit eveniment și public, menite să blocheze apariția de informații sau idei care ar contrazice conținutul oficial. În același context al diferitelor percepții publice asupra aceluiasi eveniment, mi se pare interesantă o observație făcută de Molly asupra felului în care se vede la știrile internaționale situația din țara sa: „La știrile internaționale o numesc insurecție (...) dar, dacă vrei să-i spui războiului pe numele lui adevărat, spune-i divertisment, de-acum suntem subiect de televiziune pentru restul lumii”⁴². Cred că în spatele acestor cuvinte nu se află intenția de a redefini războiul, tot mai prezent în diferite locuri de pe glob, ci mai degrabă de a anticipa pericolul banalizării modului în care acesta este perceput din fața și de la adăpostul unui ecran de televizor, în contextul în care abundența de informații și imagini despre el îi conferă războiului o ciudată „notorietate”, aptă să ascundă faptul că acest flagel se poate repeta oricând și oriunde pe glob, în disprețul oricăror norme de drept internațional.

De departe cel mai flagrant dispreț față de normele dreptului – internațional și național - este transpusă în plan narativ în penultimul capitol al romanului. Ieșit din casă pentru a cumpăra lapte, Bailey Stack este rănit la cap într-un raid

³⁹ *Idem*, p. 77.

⁴⁰ *Idem*, p. 103.

⁴¹ *Idem*, p. 151.

⁴² *Idem*, p. 155.

aerian. Un medic prezent la fața locului pentru a acorda primul ajutor răniților o îndrumă pe Eilish să își ducă băiatul la un spital de copii, pentru ca șrapnelul care-i rămăsese înfipt în craniu să fie înlăturat chirurgical. După o veritabilă cursă cu obstacole pentru a ajunge la spitalele de copii, devenite nefuncționale din cauza bombardamentelor, mama îngrijorată se vede nevoită să-și lase fiul rănit să fie operat într-un spital de adulți. A doua zi, determinată să-și ia fiul acasă, femeia străbate cu greu drumul până la spital, presărat cu pericole de moarte între zona de oraș controlată de rebeli și cea controlată de autorități. La recepția spitalului este informată că Bailey a fost transferat la un alt spital, militar. Ajungând acolo, Eilish află cu stupeoare că fiul ei nu figurează ca pacient al spitalului. Dialogul pe care îl are, pe rând, cu un funcționar de la biroul de recepție, doi polițiști militari însărcinați cu paza intrării în aripa de siguranță a spitalului, și un om de serviciu este cel puțin kafkian, dacă nu chiar cel mai negru scenariu pe care îl poate trăi un părinte: „chiar acum vin de la spitalul St James, (...) mi s-a spus că fiul meu a fost adus aici azi-noapte ca să fie operat, am văzut documentul de transfer cu ochii mei. Da, dar aici scrie că nu e pacient și oricum, la spitalul ăsta nu facem operații, aripa asta a fost rezervată pentru excesul de pacienți de la spitalele municipale, poate că fiul dumneavoastră a fost arestat și deținut în aripa militară a spitalului, se mai întâmplă să fie aduse încoace persoane reținute în spitalele municipale. (...) N-are sens ce spuneți (...) fiul meu are treisprezece ani, de ce să fie reținut un băiat de treisprezece ani, a fost un atac aerian și fiul meu a fost dus din greșală la spitalul St James, am în geantă o copie a actelor de transfer. (...) îmi pare rău, dar, dacă mai stați aici, o să fiți arestată, nu încape discuție. (...) Îmi pare rău (...) trebuie să mai verificați o dată internările, fiul meu a fost transferat la acest spital azi-noapte la doisprezece și cinci, scrie aici, pe documentul de transfer, așa că n-are unde să fie în altă parte (...) Da..., dar mă tem că acest document nu se referă anume la această aripă a spitalului, scrie doar Spitalul Militar St. Bricin și vă pot spune categoric că fiul dumneavoastră nu a fost adus ca pacient excedentar... (...) Fiul meu are treisprezece ani, ați înțeles, cum poate să dispară un copil de treisprezece ani, mă lămuriiți și pe mine? (...).V-am auzit înăuntru ceva mai devreme, (...) aud zi de zi același lucru pe-aici, mereu același lucru. (...) Fiul dumneavoastră a fost aproape sigur arestat, (...) îi duc în aripa militară la interogatoriu, după care ușa se închide și nu ți se mai spune nimic, ar trebui să cereți să vă lase la morgă, să știți, n-am cum să v-o spun altfel, puteți cere să vă lase la morgă, eu în locul dumneavoastră acolo m-aș duce, măcar să mă asigur c-o tai de pe listă pe ziua de azi⁴³”.

Scenariul negru se transformă în reală tragedie când, escortată până în locul unde „nu există nume, ci doar numere”, Eilish intră într-un depozit cu cadavre întinse unul lângă altul pe beton, învelite în saci gri cu fermoar, pe care se vede nevoită să le cerceteze singură, în speranța de a elimina ipoteza terifiantă sugerată de omul de serviciu. Aplecându-se peste primul cadavru și trăgând fermoarul, „scoate la iveală un chip supt, fără dinți, un obraz care pare găurit cu burghiul, un ochi care nu se poate închide, se ridică descompusă, frângându-și mâinile, se uită

⁴³ *Idem*, pp. 255-259.

la paznic de parc-ar vrea să spună că a greșit, că a nimerit din greșeală pe tărâmul morților și trebuie să se întoarcă, dar el îi spune pur și simplu să ridice fermoarul și să treacă la următorul cadavru. Ea îngenunchează în fața următorului sac, trage fermoarul și șoptește asta nu-i fiul meu, trece de la un trup la altul, vede urmele lăsate de regim pe fiecare chip și gât, crima are un miros de antiseptic și gura șoptește de fiecare dată: asta nu e fiul meu, gura șoptește același lucru iar și iar, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, și se uită la paznic, care se uită la ceasul de la încheietură, și ea desface încă un sac pentru cadavre, spunând asta nu e fiul meu înainte ca măcar să deslușească fața, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, asta nu e fiul meu, vede în fața ochilor chipul lui Bailey senin și zdrobit, pielea mirosind a înălbitor, și arcuirea dinăuntrul ei cedează și un urlet cumplit țâșnește din trupul ei și Eilish ia fața lui în palme, privește lung fata copilului mort și nu vede decât copilul viu și-ar prefera a fie ea moartă în locul lui, îi mângâie fața catifelată, părul încă ud de sânge. Copilul meu frumos, ce ți-au făcut? șoptește ea. Vede pielea umbrită de vânătaii, dinții ciobiți sau lipsă, trage fermoarul sacului până jos și vede mâinile și picioarele cu unghiile smulse, vede gaura unui burghiu în genunchiul lui, arsurile de țigară de pe piept, si-i ia mâna și i-o sărută, trupul lui spălat de orice urmă de sânge, în afară de sângele adunat sub piele ca un nor negru, care nu poate fi spălat. Nu aude ce spune paznicul care o ajută să închidă la loc sacul pentru cadavre și o conduce pe ușă, vorbindu-i cu voce joasă. Numărul douăzeci și patru, spune el, doamnă Stack, doriți să-l identificați pe fiul dumneavoastră? (...). Și ca să știți și dumneavoastră, doamnă Stack, spune el, aici scrie că fiul dumneavoastră a murit de infarct. Îi întoarce spatele bărbatului și nu vede decât întuneric, stă pierdută în întuneric, într-un loc unde nu există nici un fel de loc⁴⁴.

Dreptul la viață, primul dintre drepturile omului, valoare supremă pe scara acestora în plan internațional, implică nu doar obligația negativă a statului – să se abțină de la a lua viața în mod intenționat și să evite folosirea forței legale în mod excesiv - ci și una pozitivă - de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața oricărei persoane ce ține de jurisdicția sa, inclusiv a persoanelor private de libertate⁴⁵. Scena tragică redată în paragraful citat *supra* descrie o încălcare flagrantă și brutală a ambelor obligații: nesocotirea principiului caracterului sacru al vieții și a prohibiției absolute de a aplica rele tratamente persoanelor care țin de jurisdicția statului, respectiv neîndeplinirea obligației pozitive de a proteja integritatea fizică a persoanelor lipsite de libertate, vulnerabile tocmai în considerarea situației în care se află. În cazul lui Bailey, vulnerabilitatea e și mai evidentă, dată fiind vârsta sa fragedă și la starea de sănătate vizibil afectată în urma rănirii la cap. Cu atât mai cruntă apare cruzimea autorităților statului polițienesc, care îi calcă în picioare dreptul fundamental la demnitatea umană și la integritatea persoanei, iar apoi măsluiesc cu un cinism fără margini adevărata cauză a decesului, în fața unei femei împietrite de durerea pierderii copilului și de cruzimea chinurilor cărora le stătea mărturie trupul fără suflet al acestuia.

⁴⁴ *Idem*, p. 260.

⁴⁵ F. Sudre, *op. cit.*, p. 213 și urm.

Cumplitul episod o transformă pe Eilish dintr-o soție și mamă iubitoare într-un „obiect care se urcă într-o mașină⁴⁶”, un „corp fără inimă⁴⁷” dar cu certitudinea că singura salvare a copiilor săi e fuga peste hotare. Și, totodată, „că ceea ce rămâne în urmă nu va rămâne deloc în urmă, că greutatea va crește într-una, o povară pe care o vor purta pentru totdeauna în spinare⁴⁸”. În această călătorie „spre viață”, Eilish o întâlnește pe Mona, personajul secundar care cândva crezuse în liberul arbitru și a cărui poveste de viață o conține în miniatură pe cea a personajului principal. Construct ce transpune, la scara personajelor, subiectul însuși al operei din care face parte, „punerea în abis” este, pentru artele vizuale, procedeul artistic „cel mai sugestiv descris de efectul produs atunci când, două oglinzi plasate una în fața celeilalte, se multiplică și se reflectă la infinit⁴⁹”. Așa par să se reflecte și viețile celor două personaje, cu toate semnificațiile ce decurg din privirea lor în oglindă. Ambele eroine refuză inițial să fugă din țară, apoi regretă alegerea făcută, circumstanțe menite parcă să confirme viziunea unui alt personaj asupra istoriei, și chiar s-o îmbogățească de semnificații prin prisma experiențelor personale – „istoria e o mărturie mută despre oameni care n-au știut când să plece⁵⁰” sau, mai corect spus, „istoria e o mărturie mută despre oameni care n-au putut pleca, e o mărturie despre cei care n-au avut de ales, nu poți pleca dacă n-ai unde să te duci și nici posibilități să ajungi acolo⁵¹”. Ineditele definiții nu sunt altceva decât alte forme de a spune că istoria se repetă, regulă pe care autorul ne-o amintește de la bun început sub forma unui prolog celebru: „Ceea ce a fost, aceea va mai fi și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare. (Eccleziastul, 1:9)”. Și o nuanțează prin diverse interviuri în care mărturisește că și-ar fi dorit să folosească pe post de epigraf al romanului său un citat din cartea *The Crossing*, a lui Cormac McCarthy: „Sarcina scriitorului nu este una ușoară... Aparent, el trebuie să aleagă, din multitudinea poveștilor care ar putea ori merita să fie spuse, una singură. În realitate, lucrurile nu stau chiar așa, căci scriitorul își alege mai degrabă o singură poveste, capabilă să spună mai multe povești⁵²”.

4. Concluzii

Cântecul Profetului e o astfel de poveste multifățetată. Inițial inspirată de tragedia războiului din Siria, plasată fictiv în țara de origine a autorului, povestea aceasta unică poate părea la fel de bine inspirată din cotidianul războiului din

⁴⁶ *Idem*, p. 283.

⁴⁷ P. Lynch, *op. cit.*, p. 266.

⁴⁸ *Idem*, p. 273.

⁴⁹ Mihalea Pelteacu, *Despre arte, arhitectură și punerea în abis. O introducere*, în Arhive de atelier – studii și cercetări în proiectarea de arhitectură, București, Editura Universitară „Ion Mincu”, 2022.

⁵⁰ P. Lynch, *op. cit.*, p. 104.

⁵¹ *Idem*, p. 178.

⁵² „The task of the narrator is not an easy one ... He appears to be required to choose his tale from among the many that are possible. But of course that is not the case. The case is rather to make many of the one”. Traducerea îmi aparține.

Ucraina ori al celui din Gaza... ori al oricărui alt „eveniment local”. Acțiunile regimului autoritar fictiv amintesc atât de ororile regimurilor totalitare de dreapta (fasciste), cât și de cele ale regimurilor totalitare de stânga (comuniste). Diferitele forme de îngrădire a libertății au fost chiar asemuite celor ocazionate de recenta pandemie de Coronavirus. Toate aceste ecouri ale amintitelor „plăgi” ale trecutului ori prezentului istoric au vocația de a acționa asupra mentalului cititorilor ca un semnal de alarmă, menit să sugereze că libertatea nu e ubicuă și omniprezentă, că liberul arbitru nu este un drept câștigat și pe veci garantat, că povestea lui Eilish poate deveni oricând o poveste personală și reală, deoarece profetul „nu cântă despre sfârșitul lumii, ci despre ceea ce s-a făcut, și se va face, și se face unora, dar altora nu, despre lumea care se sfârșește întotdeauna iar și iar într-un loc, dar în altul nu, și că sfârșitul lumii e mereu un eveniment local, vine în țara ta, și vizitează orașul tău, și dărmă ușa casei tale, iar pentru alții e doar un avertisment îndepărtat, o scurtă relatare la știri, un ecou al unor fapte intrate în folclor”⁵³.

Referințe:

- Chevallier, J., *Statul de drept*, trad. Diana Dănișor, București, Universul Juridic, Craiova: Universitaria, 2021.
- Clipa, C., *Fundamentele ideologice ale dreptului administrativ*, Vol. II, Tomul 2, Specificitățile, ediția a II-a, consolidată, București, Hamangiu, 2024.
- Lynch, P., *Cântecul profetului*, trad. Iulia Gorzo, București, Humanitas Fiction, 2025.
- Pavlovici, N. C., *Prezumția de nevinovăție – Scurt istoric. Definiție și terminologie*, www.juridice.ro
- Pelteacu, M., *Despre arte, arhitectură și punerea în abis. O introducere*, în Arhive de atelier – studii și cercetări în proiectarea de arhitectură, București, Editura Universitară „Ion Mincu”, 2022.
- Pușcașu, V., *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010.
- Sudre, F., *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Iași, Polirom, 2006.

⁵³ P. Lynch, *op. cit.*, p. 290